

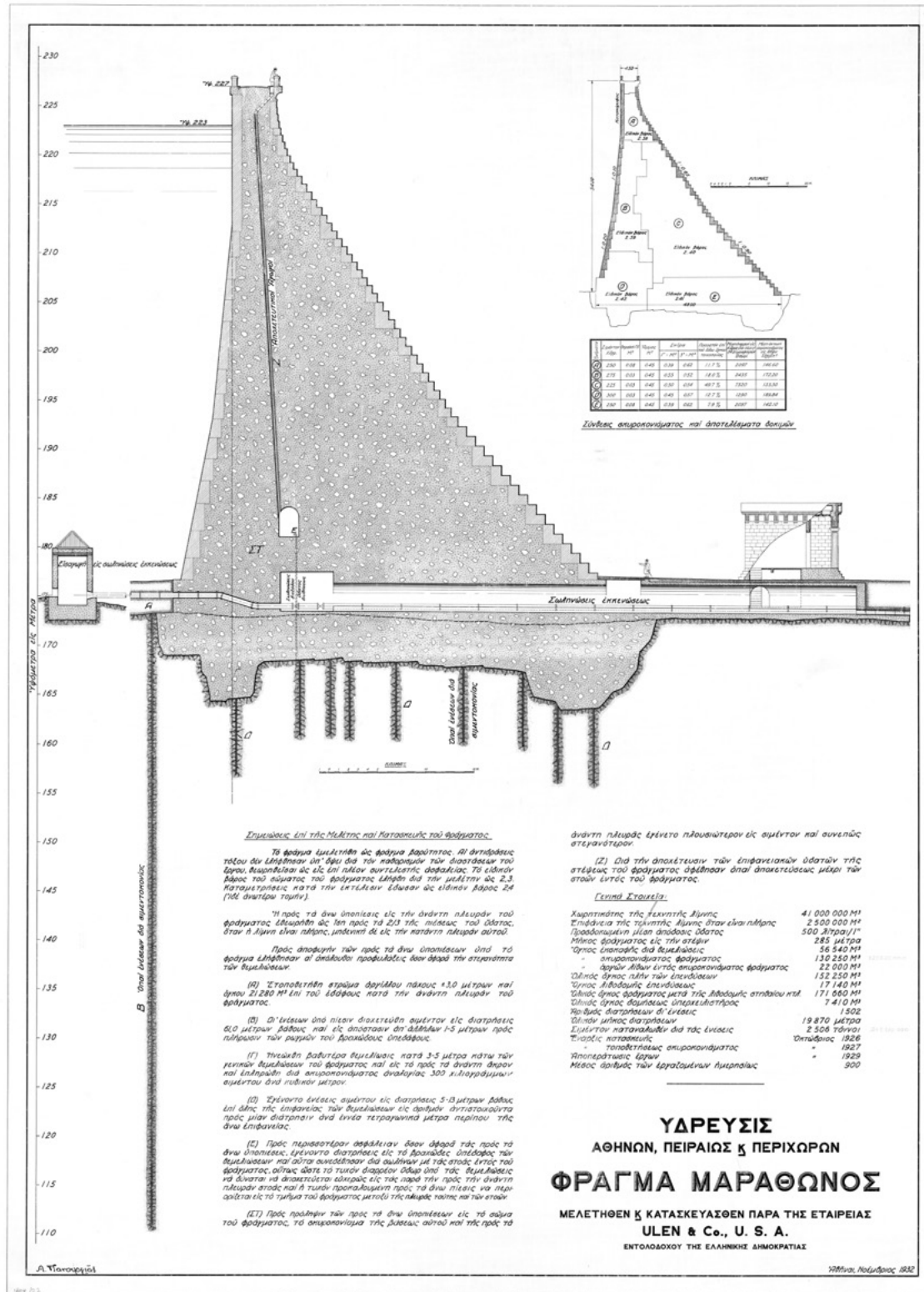
HYDRO

Μια γραμματοσειρά για το Ιστορικό Αρχείο της ΕΥΔΑΠ

Ιστορικό Αρχείο ΕΥΔΑΠ

Η ΕΥΔΑΠ έχοντας μία μακρά ιστορία στη διαχείριση του νερού (ΑΕΥΥ, ΟΑΠ, ΕΥΔΑΠ) φυλάσσει και διαχειρίζεται τεκμήρια ιστορικής σημασίας στο Ιστορικό της Αρχείο.

Τα τεκμήρια αυτά αφορούν χαρτώ, φωτογραφικό και οπτικοακουστικό υλικό, καθώς και ποικίλα αντικείμενα που χρονολογούνται από τα τέλη του 19ου αιώνα, τα οποία αποτυπώνουν την πολυετή ιστορία της Εταιρείας, καθώς και τη σχέση της εξέλιξης του υδροδοτικού και αποχετευτικού συστήματος με την ανάπτυξη της Αθηναϊκής κοινωνίας.

Αριστερά: Σχέδιο
εγκάρσιας τομής
Φράγματος, με
πληροφοριακά
στοιχεία για τη
μελέτη και την
κατασκευή του,
1932. Πηγή: Ιστορικό
Αρχείο ΕΥΔΑΠ

Προηγούμενη
σελίδα: Στιγμιότυπο
από την τελετή
εγκαινίων του νέου
δικτύου ύδρευσης
των πόλεων
Αθηνών, Πειραιώς
και περιχώρων,
στους Στύλους του
Ολυμπίου Διός, 1931.

Η Ελληνική
Εταιρεία Υδάτων
διαφημίζεται μέσω
της τοποθέτησης
πιθάκων νερού στην
τελετή των εγκαινίων.
Πηγή: Ιστορικό
Αρχείο ΕΥΔΑΠ

Η HYDRO είναι μια γεωμετρική γραμματοσειρά σχεδιασμένη αποκλειστικά για το Ιστορικό Αρχείο της ΕΥΔΑΠ. Εκκίνηση για τη μελέτη και το σχεδιασμό της, αποτέλεσε το πλούσιο υλικό που περιλαμβάνεται στο Αρχείο: σειρά τεχνικών και κατασκευαστικών σχεδίων και διαγραμμάτων, που αντικατοπτρίζουν την επιμέλεια, ακρίβεια και τεχνική των μηχανικών της δεκαετίας του '30.

Το σχέδιό της είναι άμεσα εμπνευσμένο από τα γράμματα στο υπόμνημα του βασικού τεχνικού σχεδίου του Φράγματος του Μαραθώνα. Στα θεμέλιά της βρίσκονται απλά γεωμετρικά σχήματα – το τετράγωνο, ο κύκλος και το τρίγωνο. Είναι λιτή, ορθολογική, καθαρή, ουδέτερη και εξυπηρετεί την άμεση και ανεμπόδιστη ανάγνωση του κειμένου.

μέτρα κάτω τῶν
ἀνάντη ἄκρον
χιλιογράμμων

-13 μέτρων βάθους
ἀντιστοιχοῦντα
περίπου τῆς

αὐτῆς τῆς πρὸς τὰ
ὕψος τῶν
στοῶς ἐντός τοῦ
τάς θεμελιώσεις
πρὸς τὴν ἀνάντη
πίεσις νὰ περι-
τῆς καὶ τῶν στοῶν.

ν εἰς τό σῶμα
καὶ τῆς πρὸς τὰ

Ἀποπεράτωσις ἔργων
Μέσος ἀριθμός τῶν ἐργαζομένων ἡμερησίως

1927
1929
900

ΥΔΡΕΥΣΙΣ ΑΘΗΝΩΝ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ ὃ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ ΦΡΑΓΜΑ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

ΜΕΛΕΤΗΘΕΝ ὃ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ULEN & Co., U. S. A.
ΕΝΤΟΛΟΔΟΧΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἀθῆναι, Νοέμβριος 1932

374

1804

Λεπτομέρεια ἀπὸ το
παραπάνω υπόμνημα
τοῦ σχεδίου τοῦ
Φράγματος τοῦ
Μαραθῶνα, ὅπου
ἀπεικονίζονται τὰ
γράμματα ἀναφοράς
τῆς HYDRO.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ - LEGEND

ΔΕΞΑΜΕΝΑΙ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΥΔΡΕΥΣΙΣ

ΑΘΗΝΩΝ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ & ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ

ΔΙΚΤΥΟΝ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΙΝΑΞ ΦΑΚΕΛΛΟΥ ΣΗΡΑΓΓΟΣ ΜΠΟΓΙΑΤΙΟΥ

ΑΝΘΝ. ΕΛΛΗΝ. ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΥΔΑΤΩΝ
ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΑΘΗΝΩΝ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ & ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ

ΝΕΑ ΕΡΓΑ

«Μηχανικά» γράμματα

Τα γράμματα στο υπόμνημα του σχεδίου του Φράγματος του Μαραθώνα είναι σχεδιασμένα στο χέρι, δεν είναι τυπωμένα. Η υφή τους μαρτυρά τον τρόπο σχεδίασης – τα ίχνη του περιγράμματος αλλά και του γεμίσματός τους. Μελάνι, γραμμογράφος, χάρακας και διαβήτη. Είναι γράμματα φτιαγμένα με τα απλά μηχανικά μέσα που βρίσκονταν σε χρήση τότε.

Η χάραξη γραμμάτων είναι μια απαραίτητη δεξιότητα για έναν σχεδιαστή, για την παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου γραμμικού σχεδίου. Οι πρότυπες μορφές που χρησιμοποιούνται για τον σχεδιασμό με χάρακα και διαβήτη, είναι γεωμετρικές· η φόρμα ορίζεται από τις μεθόδους και τα εργαλεία σχεδίασης.

Αριστερά: Διάφορα μοντέλα ισόπαχων γραμμάτων, από σχέδια της συλλογής του Ιστορικού Αρχείου ΕΥΔΑΠ. Δεκαετία 1930.

Αναζητώντας αντίστοιχα τυπογραφικά παραδείγματα της ίδιας χρονικής περιόδου, διαπιστώνει κανείς πως δείγματα σαν αυτά που εικονίζονται δεξιά έχουν αισθητική συγγένεια με τους τύπους που χρησιμοποιούνται στο γραμμικό σχέδιο. Είναι κι αυτά προϊόντα της εποχής του Μοντερνισμού και ανήκουν στην κατηγορία των Grotesque, είναι ισόπαχες γραμματοσειρές, χωρίς πατούρες. Είναι σχέδια τα οποία επίσης παραπέμπουν στον χάρακα και στον διαβήτη και όχι στην καλλιγραφική πένα και στην χειρογραφή.

Αρχαϊκά Παχέα κεφαλαία, από δειγματολόγιο του στοιχειοχτυηρίου Καρύδη-Καρότση, Αθήνα, 1921.

Ελληνικά κεφαλαία Grotesque στοιχεία από δειγματολόγιο του στοιχειοχτυηρίου Σχέλτερ & Γιζέκε, Λειψία, χωρίς χρονολογία.

Παχέα Πλατέα κεφαλαία από δειγματολόγιο του στοιχειοχτυηρίου Καρπαθάκη, Αθήνα, 1960.

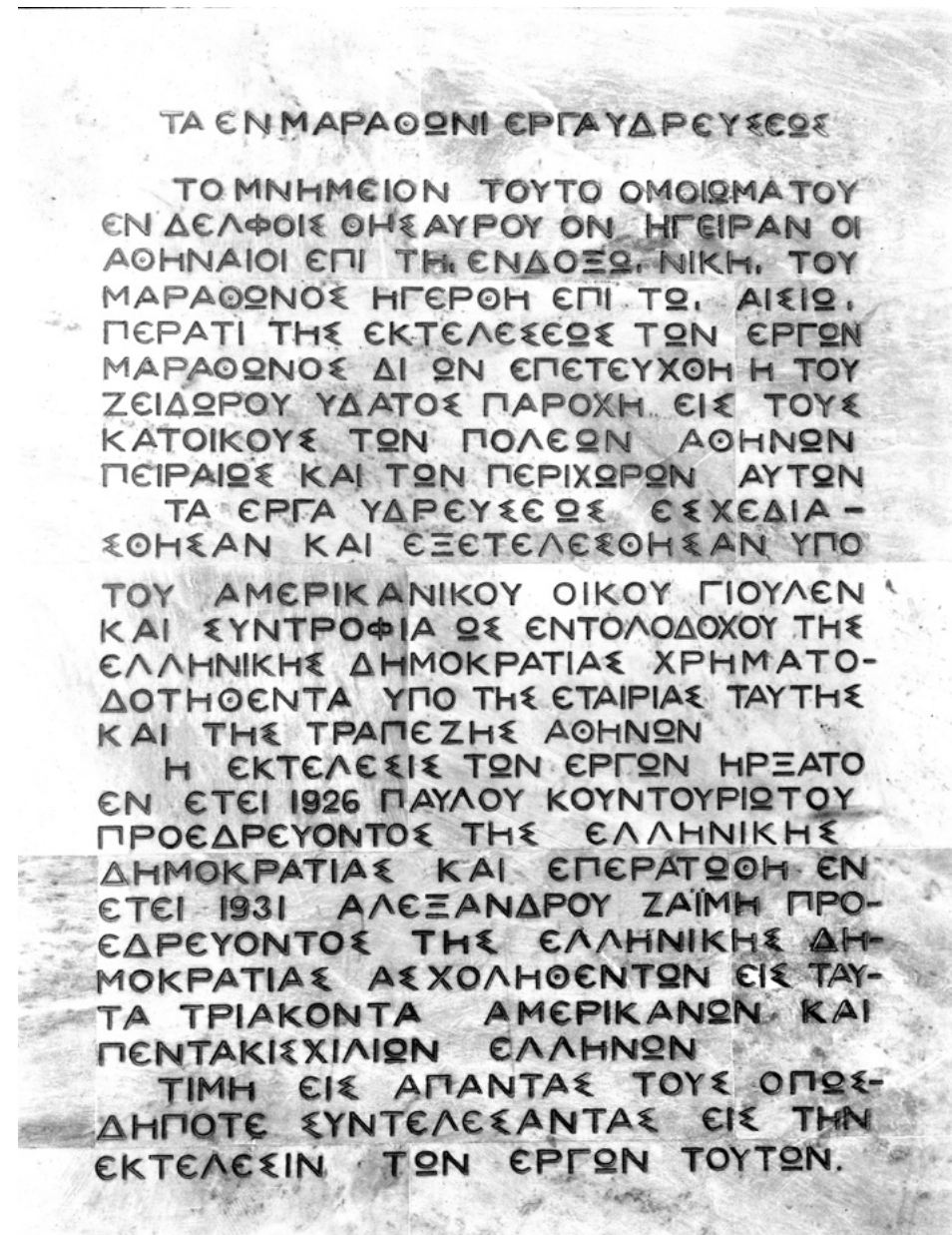
Πηγή: Αρχείο Οπτικής Επικοινωνίας Ελλάδας

ΕΥΓΕ 3456

**ΕΝΕΔΡΑ ΔΗΛΩΜΑ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ**

**ΣΥΜΦΩΝΙΑ
DE CAMBIO**

Στην Ελλάδα, κατά τον 20ό αιώνα τα Grotesque γράμματα συνήθως ονομάζονταν «Αρχαϊκά». Ίσως γιατί οι δημιουργοί τους διέκριναν σε αυτά μια σύνδεση με τα ισόπαχα αρχαιοελληνικά επιγραφικά γράμματα που έχουν διασωθεί χαραγμένα στην πέτρα – ίσως, απλώς, γιατί τα θεωρούσαν απλοϊκά, σε σχέση με τα καλλιγραφικά Βυζαντινά. Όπως και να έχει, το γεωμετρικό μοντέλο του ελληνικού γράμματος επιβίωσε –τουλάχιστον στην επιγραφοποιία– μέχρι και τον 20ό αιώνα, σε διάφορες παραλλαγές και σε πολλές εφαρμογές, καθώς οι λιτές, γεωμετρικές του φόρμες, το καθιστούν κατάλληλο για χρήση, τόσο στη νεοκλασική, όσο και στην μοντέρνα αρχιτεκτονική.

Η εγχάρκτη
επιγραφή από
το ομοίωμα
του Δελφικού
Θησαυρού των
Αθηναίων, το οποίο
κατασκευάστηκε στη
βάση του Φράγματος
του Μαραθώνα.
Πηγή: Ιστορικό
Αρχείο ΕΥΔΑΠ

Πάνω: Τα σχέδια του
Herbert Bayer, για το
universal alphabet,
1926.

Κάτω: εικόνα από το
πρώτο δειγματολόγιο
της γραμματοσειράς
Futura, 1927.

Η μηχανική της τυπογραφίας

Στον τυπογραφικό σχεδιασμό υπάρχουν «παρασκηνιακές» διεργασίες, οι οποίες έχουν σκοπό να ξεγελάσουν το μάτι, οπτικές διορθώσεις οι οποίες γίνονται για να επιφέρουν συνέπεια και ομοιομορφία στο σύνολο του αλφαβήτου. Μέρος του σχεδιασμού γραμματοσειρών είναι η διαχείριση αυτής της αιώνιας τριβής μεταξύ γεωμετρικής πιστότητας και οπτικής συνάφειας. Η απόλυτη εξάρτηση από τις μαθηματικές μετρήσεις εγκαταλείπεται. Οι οριζόντιες, οι κάθετες και οι διαγώνιες κοντυλιές δεν έχουν το ίδιο πάχος, παρότι φαίνονται ισόπαχες. Οι κυκλικές και οι τριγωνικές φόρμες σχεδιάζονται ελαφρώς μεγαλύτερες από τις τετράγωνα, προκειμένου να δείχνουν ισοδύναμες σε όγκο.

Όλα αυτά είναι χαρακτηριστικά που δεν βρίσκουμε στα μοντέλα γραμμάτων των γραμμικών σχεδίων. Αυτό διαπιστώνουμε αν συγκρίνουμε τα δύο πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα της περιόδου του μοντερνισμού: το Universal Alphabet του Herbert Bayer και την γραμματοσειρά Futura του Paul Renner. Και τα δύο αποτελούν σημεία καμπής στο σχέδιο του γράμματος, όμως τα τυπογραφικά στοιχεία του Renner είναι αυτά που, λόγω των οπτικών διορθώσεων, φαίνονται ορθότερα και είναι αυτά που έχουν διατηρήσει τη δύναμη τους μέχρι σήμερα, καθώς εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται εκτενώς στη σύγχρονη τυπογραφία.

Ρυθμός και αναλογίες

Η τυπογραφία είναι ένα παιχνίδι άσπρου-μαύρου, φόρμας και αντιφόρμας. Η αρμονική, ενιαία εικόνα ενός κειμένου καθορίζεται από τις επιμέρους αναλογίες των γραμμάτων και ο ομαλός ρυθμός ανάγνωσης επιτυγχάνεται με τις σωστές αναλογίες. Το ζήτημα αυτό έχει απασχολήσει τους σχεδιαστές ανά τους αιώνες.

Η επιγραφή στη βάση της Στήλης του Τραϊανού, Ρώμη, 113 μ.Χ.

Είναι κοινώς αποδεκτό πως ένα από τα καλύτερα μοντέλα κεφαλαίων γραμμάτων είναι αυτά που έχουν χαραχθεί στην Στήλη του Τραϊανού, στη Ρώμη. Παρατηρώντας τα γράμματα αυτά, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες, ως προς το πλάτος τους: κάποια είναι φαρδιά και κάποια στενά. Ακολουθώντας αυτή την προδιαγραφή, μπορούμε να εξασφαλίσουμε σωστό ρυθμό στην ανάγνωση του κειμένου, χωρίς οπτικά ατοπήματα στη σύνθεση μας.

H N T Z A V K X O Q C G D
E F L B P R S

Ο διαχωρισμός του αλφαβήτου ως προς το πλάτος, στην γραμματοσειρά Trajan που σχεδίασε η Carol Twombly το 1989. Πάνω τα πλατιά γράμματα, κάτω τα στενά.

Παρατηρώντας αντίστοιχα τα γράμματα στο υπόμνημα του σχεδίου της ΕΥΔΑΠ, διαπιστώνει κανείς αρκετές «παραφωνίες» ως προς το πλάτος τους. Τα μηχανικά γράμματα των γραμμικών σχεδίων τείνουν να σχεδιάζονται εγγεγραμμένα στο τετράγωνο, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα μια παραγόμενη ανισσοροπία φόρμας-αντιφόρμας, καθώς και στον ρυθμό ανάγνωσης. Το Ρο είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Στην εικόνα δεξιά, βλέπουμε πάνω την αρχική μορφή, ενώ κάτω την μορφή που θα έπρεπε να έχει – τουλάχιστον σε μια γραμματοσειρά που ευνοεί την ομαλή ανάγνωση.

Αρχική μορφή

Ιδανικό πλάτος

Πάνω: Gill Sans
Greek Upright 572,
από δειγματολόγιο
της εταιρίας
Monotype.

Κάτω: Τα Ολύμπια
σε δειγματολόγιο
του στοιχειοχτηρίου
Καρπαθάκη.

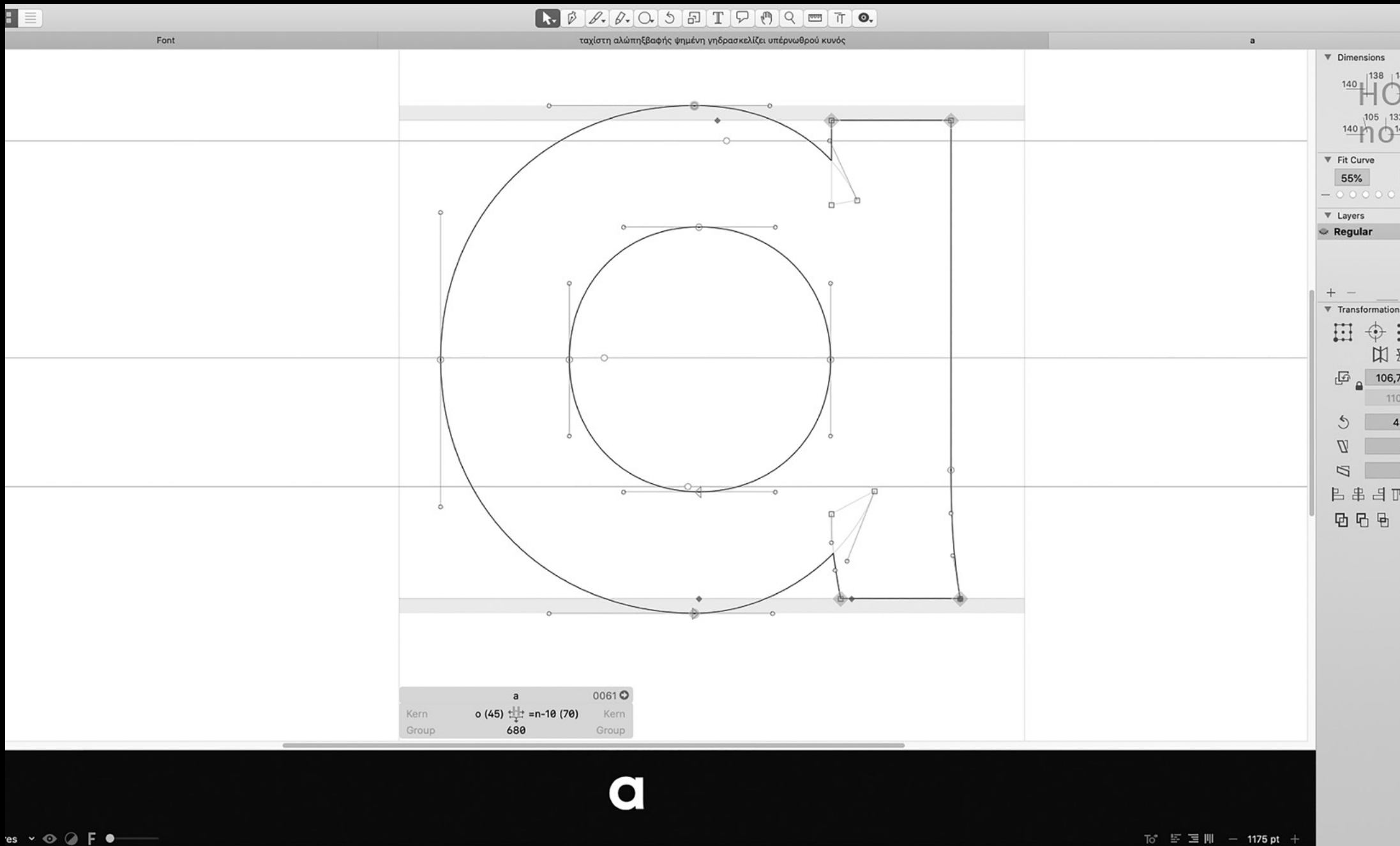
Πηγή: Αρχείο
Οπτικής Επικοινωνίας
Ελλάδας

Τα πεζά γράμματα

Πέρα από τον εξορθολογισμό των κεφαλαίων στοιχείων, σε μια γραμματοσειρά, και προκειμένου να είναι κατάλληλη για χρήση σε μικρά μεγέθη, για μακροσκελή κείμενα, απαιτούνται και πεζά στοιχεία. Για το ελληνικό αλφάβητο, τα δύο επικρατέστερα μοντέλα αναφοράς του παρελθόντος στην κατηγορία των ισόπαχων γραμματοσειρών κειμένου είναι τα Gill Sans (φτιαγμένα από τα σχεδιαστήρια της Monotype) και τα Ολύμπια (ελληνική παραλαγή της πολύ δημοφιλούς λατινικής Futura), με τα δεύτερα να έχουν την μεγαλύτερη συγγένεια με τα κεφαλαία του δείγματός μας. Η αυστηρή αξιολόγηση των μοντέλων αυτών, σε συνδυασμό με τα εργαλεία της σύγχρονης τεχνολογίας σχεδιασμού γραμματοσειρών, αποτέλεσαν τους δύο βασικούς πυλώνες στον σχεδιασμό της HYDRO.

Ἐξ ὅλων τῶν μεγαλυτέρων
ἀνακαλύψεων, ὁ Πλάτων,

Τὰ πρωτότυπα τῶν μητρῶν
άζονται σήμερον δι' εἰδικοῦ

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν

Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ξ Ω

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ

ο π ρ σ ς τ υ φ χ ψ ξ ω

A B C D E F G H I J K L M N

O P Q R S T U V W X Y Z

a b c d e f g h i j k l m n o

p q r s t u v w x y & z

Υ Δ Ω Ρ

Β

Β

Α

Σ

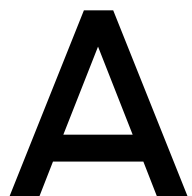
Σ

Φ

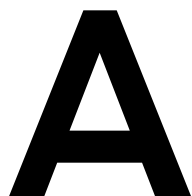
Φ

Μια νέα γραμματοσειρά

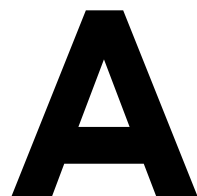
Η HYDRO είναι μια ισόπαχη, γεωμετρική γραμματοσειρά, η οποία σχεδιάστηκε σε τρία βάρη: κανονικά, ημίμαυρα και μαύρα – ένα βασικό σύνολο, το οποίο μπορεί να υποστηρίξει αρκετά πολύπλοκες ανάγκες, κατά την δημιουργία μιας έκδοσης.

Regular

Medium

Bold

Η γραμματοσειρά σχεδιάστηκε ψηφιακά και υποστηρίζει πλήρως το ελληνικό μονοτονικό σύνολο χαρακτήρων. Επίσης, περιλαμβάνει λατινικά στοιχεία, αριθμούς, σύμβολα, σημεία στίξης και σημεία τονισμού, τα οποία την καθιστούν κατάλληλη για χρήση με οποιαδήποτε ευρωπαϊκή γλώσσα που χρησιμοποιεί το λατινικό αλφάβητο. Επιπλέον, διατηρήθηκαν οι φόρμες των γραμμάτων του αρχικού σχεδίου ως στυλιστικά εναλλακτικά, για χρήση σε μεγάλα μεγέθη.

ěxťéñďěd
ťatín

K

&

ΥΔΡΕΥΣΙΣ
ΑΘΗΝΩΝ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ & ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ
ΦΡΑΓΜΑ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

ΜΕΛΕΤΗΘΕΝ & ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ULEN & CO., U.S.A.
ΕΝΤΟΛΟΔΟΧΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Αντί επιλόγου, ο τίτλος στο υπόμνημα του σχεδίου του Φράγματος του Μαραθώνα, στοιχειοθετημένος με την γραμματοσειρά HYDRO BOLD.

HYDRO

Μια γεωμετρική γραμματοσειρά
του Ιστορικού Αρχείου ΕΥΔΑΠ

Concept–Παραγωγή:
Ιστορικό Αρχείο ΕΥΔΑΠ

Σχεδιασμός:
Βασίλης Γεωργίου με την καθοδήγηση του Χριστόφορου Μπρέλλη

Άδεια χρήσης:
SIL Open Font License (OFL)

Αθήνα, 2022